

Fordi gudstjenesten angår alle

”Jeg er kommet ind i dette dit hus for at høre, hvad du (Gud) vil sige til mig”. Sådan lyder det i en gammel indgangsbøn. Vi går til gudstjeneste søndag og til hverdag for at blive indskrevet i Guds historie med os. Vi får lagt en ny horisont for vores liv i vores øjne.

Gudstjenesten har betydning for vores tro. I liturgi og ritualer gives menneskets og fællesskabets grundfortælling udtryk. I 1992 fik Folkekirken en ny ritual- og alterbog. Et langt forarbejde gik forud for revisionen, for ændringer i gudstjenestens alterbøger finder ikke sted hver dag. Højest et par gange i et århundrede. Vi fik udvidet alterbogens tekster med læsning fra Gammel Testamente, og vi fik et nyt nadverritual (c), nadveren fik en stærkere placering i gudstjenesten, et ritual for børnegudstjeneste blev autoriseret. Ikke de store ændringer, vil nogen sige, men ikke desto mindre en autorisation med forudgående heftig debat.

Hvorfor? Fordi ritual- og alterbog sammen med salmebogen udgør et bærende element i vores kirke. Ja, gudstjenesten med dens bøger er en grundfortælling ikke bare i kirken, men i vores kultur og samfund. Søndagens gudstjeneste samt de kirkelige handlinger er skelsættende begivenheder i familiers liv, præger vores mentalitet og samfundets værdier. Gudstjenesten giver vores liv mening og retning. Den sætter spor i vores omgang med hinanden. Ændringer i liturgi og ritualer har derfor stor indflydelse på den gudstjenestelige tradition – en tradition, der dog ikke må ikke må stivne i traditionalisme. En ændring er en stadig vekselvirkning mellem bevarelse og fornyelse. Gudstjenestens mening er altid, at mennesker samles for at møde Guds Ord i ord og tegn, musik og handlinger. Biskopperne har igangsat et udredningsarbejde af Folkekirkenes gudstjenesteliv ved at nedsætte tre liturgiske fagudvalg, der skal undersøge og gennemdrøfte ’gudstjenesten’, ’autorisation og frihed’ og ’dåb og nadver’, - teologisk, kirkeligt og folkeligt. Fagsekretærer for udvalgene er sognepræst Jørgen Demant, postdoc Jette Bendixen Rønkilde og forsker ved Det teologiske Fakultet Nete Enggaard. Efter to år (fagudvalget vedr. autorisation og frihed allerede forår 2018) afleverer fagudvalgene hver en rapport, som skal danne baggrund for en bred kirkelig og folkelig debat af gudstjeneste, dåb og nadver, - herunder, om der er behov for eventuelle ændringer af liturgien, og hvordan den videre proces så skal være. Der skal også tages stilling

til, om der skal nedsættes et forum, der mere permanent skal arbejde med liturgiske spørgsmål.

Gudstjenestelivet har på flere områder ændret sig i de senere år. Siden 1992-ordningen blev indført, har vi fået langt flere gudstjenester - en mangfoldighed af hverdagsgudstjenester og gudstjenester, der i genre og form har et andet præg end søndagsgudstjenesten med dens faste liturgi. Hvad er forholdet mellem højmissen og de andre gudstjenester? Kan disse gudstjenester alternere højmissen? Skal de have mere fastlagte liturgier? Hvilken indflydelse har det på kirkesynet, når gudstjenestelivet bryder op i en sådan mangfoldighed? Splittes den ene søndagsmenighed op i flere menigheder? Kan og skal enheden bevares? Eller skal vi følge den almindelige kulturelle udvikling om at have "flere bud på hylderne" og imødekomme flere behov?

Gudstjenestereformer har altid vist sig, når nogen i kirken har følt et vist 'ubehag' ved formen. Vi ser i disse år, at gudstjenestens forordnede liturgi ikke altid følges, fordi nogle ikke føler sig hjemme i den. Man ønsker større fleksibilitet, ikke bare inden for de enkelte liturgiske led, men måske i hele liturgien. Nogle finder, at den 'store' liturgi ikke passer til en lille menighed med få deltagere og ønsker sig derfor en 'lille gudstjeneste' formet på dens egne præmisser. Denne spørgen efter fleksibilitet og frihed i tilrettelæggelsen af gudstjenesten udfordres imidlertid altid af et væsentligt krav om 'genkendelighed'.

Vi ser i disse år en stigende optagethed af gudstjenestens 'form', 'gestaltning', hvilket fortæller, at gudstjenestedeltagelse måske først og fremmest er 'handling' og 'oplevelse' mere end 'ord' og 'oplysning'. Men ønsket om fleksibilitet kalder også spørgsmål frem som: Hvis er gudstjenesten? Er det demokratiet eller teologisk faglighed, der skal styre processen i en reform? Hvor meget af en gudstjenesteorden skal fastlægges (dvs. autoriseres), og hvor meget skal frigives til menighedens og præstens tilrettelæggelse? Kunne man for højmessens vedkommende f.eks. tænke sig flere former end den ene, der i dag er autoriseret?

Endnu et vigtigt spørgsmål er den læge menigheds andel i gudstjenesten. Vi ser, at menigheden vil involveres mere fysisk i gudstjenesten og med andre liturgiske opgaver end salmesang. Det kalder på en teologisk refleksion over, hvad 'deltagelse' i gudstjenesten betyder? Hvad vil det sige at gå til gudstjeneste, at gå i kirke?

Iflg. vores evangelisk-lutherske arv konstitueres kirken ved at menigheden samles og hører evangeliet og deltager i sakramenterne. Derfor er det, ikke mindst i et reformationsfejnings år, væsentligt med en gennemtænkning og drøftelse af dåb og nadver, i alle aspekter - historisk, aktuelt, liturgisk, sakramentalt, kirkeretligt, teologisk, - for at overveje og besinde sig på den lutherske arv i en nutidig sammenhæng og praksis. Vi ser i disse år, at barnedåbsprocenten falder, især i storbyerne. Det udfordrer ikke dåbens afgørende betydning, men rejser spørgsmål om dåbspraksis og -syn. Vil f.eks. dåb i konfirmationsalderen blive mere udbredt, og hvordan svarer det til en stærk luthersk og grundtvigsk funderet teologi om barnedåben som grundlag for troen? Også en række mere konkrete forslag vil blive drøftet og analyseret, f.eks. lørdagsgudstjeneste med dåb og evt. en mere fastlagt liturgi herfor, evt. behov for et særligt ritual for voksendåb, mulighed for dåb ved neddykning, mv.

Samtidig er der en løbende debat om nadveren, nadversyn og nadverens betydning. Er nadveren et erindringsmåltid, - et forsoningssted, - tilstedeværelsen af den opstandne? Og hvordan svarer den teologiske forståelse af nadveren til den folkelige og folkekirkelige virkelighed?

Nogle steder ses tegn på 'opritualisering' i og af gudstjenesten, f.eks. lystænding, dåbslys, korstegning. Kan og skal disse handlinger integreres i gudstjenesteordningen? Det peger på en tendens i tiden, nemlig at mennesket som deltager i ritualer ikke bare er et sjæleligt-åndeligt væsen, men også et kropsligt væsen. Og derfor må liturgiske overvejelser også tage udgangspunkt i gudstjenesten som en æstetisk handling, som både kalder på mysteriet og forståelsen.

Et afgørende element i denne tilgang er ikke mindst musikkens betydning i gudstjenesten. Hvordan udtrykker den forkyndelsen, og hvordan påvirker den deltagerne? Hvordan skal den formes, og hvordan skal samspillet mellem tradition og samtidskultur være mellem en vestlig kirkemusik og andre kulturers kirkemusik? Det danske gudstjenesteliv har hidtil været stærkt præget af menighedssang, og salmernes betydning har været stor. Men mange har i dag svært ved at synge med, bl.a. fordi sangtraditionen generelt har ændret sig. Hvordan styrke salmesangen i fremtiden?

Gudstjenesten er den kristne grundfortælling i samfundet. Det er ikke den kristne 'mening(s-udveksling)' eller 'ide', der alene udgør DNA'et i et kristent folk, nej, det er den kristne 'praksis'. De ovenstående spørgsmål er blot nogle af de

mange forhold, som de liturgiske arbejdsgrupper vil beskæftige sig med for at kunne fremlægge et kvalificeret debatoplæg for det videre liturgiske arbejde i Folkekirken. Det angår nemlig alle.

Biskop Elof Westergaard, Ribe

Biskop Tine Lindhardt, Fyen

Biskop Marianne Christiansen, Haderslev